รูปแบบความร่วมมือในการส่งต่ออาหารส่วนเกิน เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงอาหารของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม: กรณีศึกษาโครงการ ‘กินได้ไม่ทิ้งกัน’ เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร”

กฤตยากร แก้วฝาคำ[1]

อรไท โสภารัตน์[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือในการส่งต่ออาหารส่วนเกินระหว่างสำนักงานเขตสวนหลวง แม็คโคร ฟูดเซอร์วิส สาขาอ่อนนุช 126 และชุมชนธรรมานุรักษ์ รวมทั้งศึกษาปัญหาและแนวทางพัฒนาความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงอาหารของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กำหนดไว้จำนวน 15 คน ประกอบด้วยผู้แทนภาครัฐ ผู้แทนภาคเอกชน ผู้แทนชุมชน และผู้รับประโยชน์ ข้อมูลได้รับการจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ตามประเด็นการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า การส่งต่ออาหารส่วนเกินอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้อง โดยภาคเอกชนเป็นแหล่งสนับสนุนอาหาร ภาครัฐมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประสานงานในพื้นที่ และชุมชนมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์และแจกจ่ายอาหารแก่กลุ่มเป้าหมายผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น กลุ่ม LINE ชุมชน เสียงตามสาย และการแจ้งข่าวตามบ้าน ผู้รับประโยชน์สะท้อนว่าจุดรับอาหารอยู่ใกล้บ้าน ขั้นตอนไม่ยุ่งยาก และอาหารช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่าย อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาการแจ้งข่าว ปริมาณและประเภทอาหารที่ไม่แน่นอน ทรัพยากรสำหรับการขนส่งและเก็บรักษา ตลอดจนการหยุดชะงักในช่วงน้ำท่วม นอกจากนี้ ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มา ส่วนประกอบ และการรับรองฮาลาลยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันความเหมาะสมของอาหารทุกประเภทสำหรับผู้รับประโยชน์ในชุมชนมุสลิม

งานวิจัยเสนอให้กำหนดผู้ประสานงานและตารางรับส่งอาหารให้ชัดเจน แจ้งข้อมูลอาหารล่วงหน้า พัฒนาความพร้อมด้านการขนส่งและการเก็บรักษา เปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้รับประโยชน์มีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการ และตรวจสอบข้อมูลด้านความปลอดภัยและความเหมาะสมตามหลักศาสนาอิสลามให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: อาหารส่วนเกิน, การส่งต่ออาหาร, ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน, การเข้าถึงอาหาร, ชุมชนมุสลิม

Abstract

This study aimed to examine the collaborative approach to surplus food redistribution among Suan Luang District Office, Makro Food Service, On Nut Branch 126, and Thammarak Community. It also sought to investigate challenges and identify ways to improve collaboration to promote access to food among low-income residents in the Muslim community. A qualitative research approach was employed, drawing on documentary research and semi-structured in-depth interviews. A total of 15 key informants were designated, comprising representatives from the public sector, private sector, community, and food recipients. The data were categorized and analyzed according to the research themes.

The findings revealed that surplus food redistribution relied on collaboration among the relevant stakeholders. The private sector served as the food supplier, the public sector contributed to coordination within the area, and the community played a role in publicizing the program and distributing food to the target group through various channels, including community LINE groups, public-address systems, and door-to-door notifications. Food recipients reported that the distribution point was close to their homes, the procedures were straightforward, and the food helped reduce their household expenses. However, implementation faced several limitations, including short notice of food distribution, uncertainty regarding the quantity and types of food available, limited transportation and storage resources, and disruptions during flooding. Furthermore, information concerning food sources, ingredients, and halal certification was insufficient to confirm the suitability of all food items for recipients in the Muslim community.

The study recommends clearly designating coordinators and establishing food collection and delivery schedules, providing advance information about

available food, improving transportation and storage capacity, encouraging community members and food recipients to participate in expressing their needs, and strengthening the verification of food safety and compliance with Islamic dietary requirements.

Keywords: surplus food redistribution; collaborative approach; food access; low-income residents; Muslim community

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความมั่นคงด้านอาหารเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อคุณภาพชีวิต เนื่องจากประชาชนจำเป็นต้องเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการอย่างต่อเนื่อง องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติอธิบายว่าความมั่นคงด้านอาหารครอบคลุมการมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และเสถียรภาพของการเข้าถึงอาหาร (Food and Agriculture Organization of the United Nations [FAO], 2006) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อ 2 ซึ่งมุ่งขจัดความหิวโหยและส่งเสริมความมั่นคงทางอาหาร (United Nations, 2015) ขณะเดียวกัน การเกิดอาหารส่วนเกินในภาคธุรกิจและการค้าปลีกสะท้อนถึงความท้าทายในการใช้ทรัพยากรอาหารให้เกิดประโยชน์สูงสุด โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติรายงานว่า ในปี 2022 ทั่วโลกมีขยะอาหารประมาณ 1.05 พันล้านตัน โดยเกิดจากครัวเรือน ธุรกิจบริการอาหาร และภาคค้าปลีก (United Nations Environment Programme [UNEP], 2024) การนำอาหารส่วนเกินที่ยังมีคุณภาพและปลอดภัยกลับมาใช้เพื่อการบริโภคของมนุษย์จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการลดการสูญเสียทรัพยากรอาหาร พร้อมทั้งเพิ่มโอกาสให้ผู้ที่ประสบข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจเข้าถึงอาหารได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม การส่งต่ออาหารต้องดำเนินควบคู่กับการตรวจสอบคุณภาพ ความปลอดภัย และความเหมาะสมของอาหารสำหรับผู้รับประโยชน์ (FAO, 2015)

การดำเนินงานลักษณะนี้เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ซึ่งมีทรัพยากรและความรับผิดชอบแตกต่างกัน แนวคิดการบริหารจัดการแบบร่วมมือของ Ansell และ Gash (2008) ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนข้อมูล และความไว้วางใจระหว่างผู้เกี่ยวข้องในการจัดการประเด็นสาธารณะ จึงเป็นแนวคิดที่ช่วยอธิบาย

ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่เข้าร่วมการส่งต่ออาหารได้ สำหรับชุมชนมุสลิม การเข้าถึงอาหารไม่ควรพิจารณาเฉพาะการได้รับอาหารหรือความสะดวกในการรับอาหารเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ส่วนประกอบ และความเหมาะสมตามหลักศาสนาอิสลามด้วย การมีอาหารให้รับจึงไม่ได้หมายความว่าอาหารทุกประเภทจะเหมาะสมกับผู้รับประโยชน์ทุกคน

ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงศึกษากรณีโครงการ “กินได้ไม่ทิ้งกัน” ในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร โดยมุ่งทำความเข้าใจความร่วมมือระหว่างสำนักงานเขตสวนหลวง แม็คโคร ฟูดเซอร์วิส สาขาอ่อนนุช 126 และชุมชนธรรมานุรักษ์ ตลอดจนประสบการณ์การเข้าถึงอาหาร ปัญหาในการดำเนินงาน และแนวทางปรับปรุงการส่งต่ออาหารให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างสำนักงานเขตสวนหลวง แม็คโคร ฟูดเซอร์วิส สาขาอ่อนนุช 126 และชุมชนธรรมานุรักษ์ ในการส่งต่ออาหารส่วนเกินภายใต้โครงการ “กินได้ไม่ทิ้งกัน”

2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางพัฒนาความร่วมมือในการส่งต่ออาหารส่วนเกิน เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงอาหารของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษา เรื่อง รูปแบบความร่วมมือในการส่งต่ออาหารส่วนเกินเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงอาหารของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม: กรณีศึกษาโครงการ “กินได้ไม่ทิ้งกัน” เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 4 ด้าน ดังนี้

ด้านเนื้อหา ศึกษารูปแบบความร่วมมือในการส่งต่ออาหารส่วนเกิน ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางพัฒนาการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงอาหารของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม

ด้านพื้นที่ ศึกษาโครงการ “กินได้ไม่ทิ้งกัน” ในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร โดยเน้นความร่วมมือระหว่างสำนักงานเขตสวนหลวง แม็คโคร ฟูดเซอร์วิส สาขาอ่อนนุช 126 และชุมชนธรรมานุรักษ์

ด้านผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้แทนภาครัฐ 3 คน ภาคเอกชน 3 คน ผู้แทนชุมชน 4 คน และผู้รับประโยชน์ 5 คน

ด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2568 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2569 โดยใช้การศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในการส่งต่ออาหารส่วนเกิน โดยสามารถนำข้อค้นพบมาอธิบายการประยุกต์ใช้แนวคิดการบริหารจัดการแบบร่วมมือในระดับพื้นที่ และเป็นข้อมูลสำหรับการศึกษาประเด็นความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงอาหารของกลุ่มประชากรที่มีความต้องการเฉพาะด้านศาสนาอิสลาม

2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางพัฒนาความร่วมมือ ซึ่งสำนักงานเขตสวนหลวง ภาคเอกชน และชุมชนสามารถนำไปประกอบการพิจารณาปรับปรุงการประสานงาน การจัดการส่งต่ออาหาร และการเข้าถึงผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยและเหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษารูปแบบความร่วมมือในการส่งต่ออาหารส่วนเกินจำเป็นต้องพิจารณาทั้งการจัดการอาหาร ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประสบการณ์ของผู้รับประโยชน์ โดยสามารถสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1. แนวคิดการจัดการและการส่งต่ออาหารส่วนเกิน องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO, 2015) ให้ความสำคัญกับการนำอาหารที่ยังมีคุณภาพและปลอดภัยกลับมาใช้ประโยชน์ โดยการส่งต่ออาหารต้องอาศัยการจัดการตั้งแต่การรวบรวม การรักษาคุณภาพ การขนส่ง ไปจนถึงการส่งมอบแก่ผู้รับประโยชน์ Papargyropoulou et al. (2014) เสนอแนวคิดลำดับความสำคัญในการจัดการอาหารส่วนเกินและขยะอาหาร โดยให้ความสำคัญกับการป้องกันการเกิดอาหารส่วนเกินก่อน และหากมีอาหารที่เหมาะสมต่อการบริโภค ปลอดภัย ควรนำไปใช้เพื่อการบริโภคของมนุษย์ก่อนทางเลือกอื่น แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การส่งต่ออาหารมิได้จำกัด

อยู่เพียงการบริจาค แต่เกี่ยวข้องกับการประสานงาน การจัดการคุณภาพและความปลอดภัย รวมถึงการจัดสรรอาหารให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับประโยชน์

2. แนวคิดความมั่นคงด้านอาหารและการเข้าถึงอาหาร FAO (2006) อธิบายความมั่นคงด้านอาหารผ่านองค์ประกอบ 4 มิติ ได้แก่ การมีอาหารเพียงพอ การเข้าถึงอาหาร การใช้ประโยชน์จากอาหาร และเสถียรภาพของการเข้าถึงอาหาร โดยการเข้าถึงอาหารเกี่ยวข้องกับความสามารถของบุคคลและครัวเรือนในการได้รับอาหารทั้งในด้านเศรษฐกิจและกายภาพ สำหรับผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม การเข้าถึงอาหารต้องคำนึงถึงความเพียงพอ ความปลอดภัย ความสะดวกในการรับอาหาร และความเหมาะสมตามหลักศาสนาอิสลามควบคู่กันไป ทั้งนี้ การได้รับอาหารส่วนเกินสามารถช่วยบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายได้ แต่ไม่อาจยืนยันได้ด้วยตัวเองว่าครัวเรือนมีความมั่นคงด้านอาหารครบทุกมิติ

3. แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแบบร่วมมือ Ansell และ Gash (2008) ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ความไว้วางใจ และการประสานงานระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานสาธารณะ ขณะที่ Osborne (2010) อธิบายการบริหารภาครัฐผ่านความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและเครือข่ายความร่วมมือ แนวคิดเหล่านี้ช่วยอธิบายการทำงานร่วมกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ซึ่งแต่ละฝ่ายมีทรัพยากร ความรู้ และความรับผิดชอบแตกต่างกัน เมื่อนำมาประยุกต์กับการส่งต่ออาหารส่วนเกิน สามารถใช้พิจารณาบทบาทของแหล่งอาหาร หน่วยงานที่ประสานงาน และชุมชนที่ช่วยประชาสัมพันธ์หรือแจกจ่ายอาหาร ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน

4. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน Cohen และ Uphoff (1980) เสนอว่าการมีส่วนร่วมควรพิจารณาหลายด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล แนวคิดนี้ช่วยให้เห็นว่าการที่ชุมชนเข้าร่วมแจกจ่ายอาหารหรือประชาสัมพันธ์โครงการเพียงอย่างเดียว ยังไม่จำเป็นต้องหมายถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดแนวทางดำเนินงานอย่างเต็มที่ สำหรับการศึกษานี้ จึงพิจารณาทั้งบทบาทของชุมชนในการดำเนินงานและโอกาสที่ชุมชนกับผู้รับประโยชน์จะสะท้อนความต้องการ แสดงความคิดเห็น และเสนอแนวทางปรับปรุงการส่งต่ออาหาร

5. การสังเคราะห์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การส่งต่ออาหารส่วนเกินมีความเชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากรอาหาร ความร่วมมือระหว่างองค์กร และ

การส่งเสริมการเข้าถึงอาหารของกลุ่มเปราะบาง อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในแต่ละพื้นที่อาจเผชิญข้อจำกัดที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านเวลา ปริมาณอาหาร การขนส่ง การมีส่วนร่วมของชุมชน และความเหมาะสมของอาหารต่อผู้รับประโยชน์

การศึกษานี้จึงมุ่งเติมเต็มความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันระหว่างสำนักงานเขตสวนหลวง แม็คโคร ฟูดเซอร์วิส สาขาอ่อนนุช 126 และชุมชนธรรมานุรักษ์ รวมทั้งศึกษาปัญหาและแนวทางพัฒนาการส่งต่ออาหารให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้กำหนดกรอบแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการบริหารความร่วมมือ การมีส่วนร่วมของชุมชน การส่งต่ออาหารส่วนเกิน และการเข้าถึงอาหาร โดยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการส่งต่ออาหารส่วนเกินและผลที่เกิดขึ้นต่อการเข้าถึงอาหารของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม ภายใต้บริบทของโครงการ “กินได้ไม่ทิ้งกัน” เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร กรอบแนวคิดประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) รูปแบบความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสำนักงานเขตสวนหลวง แม็คโคร ฟูดเซอร์วิส สาขาอ่อนนุช 126 และชุมชนธรรมานุรักษ์ รวมถึงการประสานงาน การสื่อสาร การแบ่งปันทรัพยากร การตัดสินใจร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) กระบวนการส่งต่ออาหารส่วนเกิน ศึกษาการจัดเตรียมและคัดแยกอาหาร การแจ้งข้อมูลอาหาร การประสานงานรับส่ง การขนส่งและเก็บรักษา การประชาสัมพันธ์ การจัดสรรอาหารให้กลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการพิจารณาความปลอดภัย อายุอาหาร และข้อมูลส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเหมาะสมตามหลักศาสนาอิสลาม และ 3) การเข้าถึงอาหารของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม ศึกษาความสะดวกในการรับอาหาร ระยะทางและสถานที่รับอาหาร ความเพียงพอและความต่อเนื่องของอาหาร ความเหมาะสมกับความต้องการของผู้รับ และการช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ การศึกษายังพิจารณาปัจจัยแวดล้อมและข้อจำกัดที่อาจส่งผลต่อการดำเนินงาน เช่น ความไม่แน่นอนของปริมาณอาหาร ระยะเวลาก่อนหมดอายุ ข้อจำกัดด้านบุคลากรและยานพาหนะ การแจ้งข่าวล่วงหน้า และสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น น้ำท่วม เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาความร่วมมือและกระบวนการส่งต่ออาหารให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนมากยิ่งขึ้น

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบกรณีศึกษา โดยกำหนดพื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนธรรมานุรักษ์ เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร และมุ่งพิจารณาการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานเขตสวนหลวง แม็คโคร ฟูดเซอร์วิส สาขาอ่อนนุช 126 และชุมชนธรรมานุรักษ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกำหนดไว้จำนวน 15 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้แทนสำนักงานเขตสวนหลวง 3 คน ผู้แทนแม็คโคร ฟูดเซอร์วิส สาขาอ่อนนุช 126 จำนวน 3 คน ผู้นำหรือผู้แทนชุมชนธรรมานุรักษ์ 4 คน และผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิมที่มีประสบการณ์รับอาหาร 5 คน

การรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างร่วมกับการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ประเด็นสัมภาษณ์ครอบคลุมบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง การประสานงาน การจัดหาและส่งต่ออาหาร การประชาสัมพันธ์ การเข้าถึงอาหารของผู้รับประโยชน์ ปัญหาในการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงข้อมูลที่ได้ถูกนำมาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา

ผลการวิจัย

1) รูปแบบความร่วมมือในการส่งต่ออาหารส่วนเกิน ผลการศึกษาพบว่า โครงการ “กินได้ไม่ทิ้งกัน” อาศัยความร่วมมือระหว่างภาคเอกชน ภาครัฐ และชุมชน โดยภาคเอกชนจัดเตรียมอาหารและแจ้งข้อมูลก่อนส่งมอบ สำนักงานเขตสวนหลวงประสานงานการรับส่ง ส่วนชุมชนธรรมานุรักษ์ประชาสัมพันธ์และจัดสรรอาหารแก่กลุ่มเป้าหมาย ผ่านช่องทาง LINE โทรศัพท์ และการประชาสัมพันธ์ในชุมชน ทั้งนี้ การดำเนินงานขึ้นอยู่กับความพร้อมด้านบุคลากร เวลา ยานพาหนะ และปริมาณอาหารในแต่ละรอบ

2) ปัญหาและข้อจำกัดในการดำเนินงาน ปัญหาสำคัญ ได้แก่ การแจ้งข้อมูลกระชั้นชิด วันรับส่งไม่สอดคล้องกับวันทำการ ปริมาณและประเภทอาหารไม่แน่นอน รวมถึงข้อจำกัดด้านการขนส่งและการเก็บรักษา โดยอาหารบางส่วนมีระยะเวลาก่อนหมดอายุค่อนข้างสั้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและจัดสรรอาหารยังสามารถพัฒนาได้ ในช่วงน้ำท่วม ผู้รับประโยชน์รายงานว่าได้รับอาหารจากภาครัฐทดแทนช่องทางปกติ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันว่าผู้รับประโยชน์ทุกคนได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง

3) การเข้าถึงอาหารของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิม ผลการศึกษาพบว่า การประชาสัมพันธ์ผ่านกลุ่ม LINE เสียงตามสาย และการแจ้งข่าวตามบ้าน ช่วยให้ผู้รับประโยชน์

รับทราบข้อมูล ขณะที่จุดรับอาหารใกล้บ้านและขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากช่วยเพิ่มความสะดวก และอาหารที่ได้รับช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ผู้รับประโยชน์บางส่วนต้องการอาหารเพิ่มขึ้นและต้องการระยะเวลาสำหรับบริโภคที่เพียงพอก่อนหมดอายุ สำหรับความเหมาะสมตามหลักศาสนาอิสลาม ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มา ส่วนประกอบ วิธีจัดเตรียม และการรับรองฮาลาลยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันความเหมาะสมของอาหารทุกประเภท จึงควรตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมควบคู่กับความปลอดภัยของอาหาร

4) แนวทางพัฒนาความร่วมมือ แนวทางพัฒนาที่ได้จากการศึกษา ได้แก่ การกำหนดผู้ประสานงานและตารางรับส่งให้ชัดเจน การแจ้งประเภทและปริมาณอาหารล่วงหน้า การพัฒนาการขนส่งและการเก็บรักษา การเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้รับประโยชน์เสนอความต้องการตลอดจนการตรวจสอบข้อมูลความปลอดภัยและความเหมาะสมตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ ควรเตรียมแนวทางรับมือสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น น้ำท่วม เพื่อให้สามารถประสานความช่วยเหลือผ่านช่องทางอื่นได้เมื่อจำเป็น

การอภิปราย

1) ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนมีความสำคัญต่อการส่งต่ออาหาร ผลการศึกษาพบว่าภาคเอกชน ภาครัฐ และชุมชนมีบทบาทเกื้อหนุนกัน โดยภาคเอกชนสนับสนุนอาหาร ภาครัฐประสานงาน และชุมชนประชาสัมพันธ์และแจกจ่ายอาหาร สอดคล้องกับ Ansell และ Gash (2008) และ Osborne (2010) ที่ให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างองค์กรและการใช้ทรัพยากรร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ความต่อเนื่องของงานยังขึ้นอยู่กับความพร้อมด้านเวลา บุคลากร และทรัพยากร จึงควรพัฒนาการประสานงานและการเตรียมความพร้อมร่วมกัน

2) การสื่อสารและการจัดการเวลามีความเกี่ยวข้องกับความต่อเนื่องของการส่งต่ออาหาร การแจ้งข้อมูลกระชั้นชิด วันรับส่งไม่สอดคล้องกับความพร้อมของหน่วยงาน และอาหารที่มีระยะเวลาก่อนหมดอายุสั้น เป็นข้อจำกัดต่อการเตรียมขนส่งและจัดสรรอาหาร ประเด็นนี้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการอาหารส่วนเกินของ FAO (2015) ที่ให้ความสำคัญกับการรักษาคุณภาพอาหารและการประสานงาน ดังนั้น ควรกำหนดผู้ประสานงานและตารางรับส่ง พร้อมแจ้งข้อมูลอาหารล่วงหน้าให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน

3) การเข้าถึงอาหารต้องคำนึงถึงความสะดวกและความเพียงพอ แม้จุดรับอาหารใกล้บ้านและขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยากช่วยเพิ่มความสะดวกและลดภาระค่าใช้จ่าย แต่ปริมาณอาหารที่ไม่แน่นอน

และระยะเวลาก่อนหมดอายุยังเป็นข้อกังวล สอดคล้องกับแนวคิดความมั่นคงด้านอาหารของ FAO (2006) ที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงและความต่อเนื่องในการได้รับอาหาร อย่างไรก็ตาม ข้อมูลการศึกษายังไม่เพียงพอที่จะสรุปว่าครัวเรือนมีอาหารเพียงพออย่างต่อเนื่องหรือมีความมั่นคงด้านอาหารครบทุกมิติ

4) การมีส่วนร่วมของชุมชนควรครอบคลุมการวางแผนและประเมินผล ผลการศึกษาพบว่าแม้ชุมชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์และแจกจ่ายอาหาร แต่การร่วมวางแผนและเสนอความคิดเห็นยังสามารถพัฒนาได้ สอดคล้องกับ Cohen และ Uphoff (1980) ที่พิจารณาการมีส่วนร่วมทั้งด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล การเปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้รับประโยชน์สะท้อนความต้องการจึงอาจช่วยให้การจัดสรรอาหารเหมาะสมกับบริบทพื้นที่มากขึ้น

5) ความปลอดภัยและความเหมาะสมตามหลักศาสนาอิสลาม สำหรับชุมชนมุสลิม การเข้าถึงอาหารยังเกี่ยวข้องกับความมั่นใจในแหล่งที่มา ส่วนประกอบ และวิธีจัดเตรียมอาหาร อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่รวบรวมได้ยังไม่เพียงพอที่จะยืนยันความเหมาะสมของอาหารทุกประเภทตามหลักศาสนาอิสลาม จึงควรตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับฮาลาลและความปลอดภัยอาหารโดยอ้างอิงแนวทางของ Codex Alimentarius Commission (1997) และสื่อสารข้อมูลที่ตรวจสอบได้แก่ผู้รับประโยชน์

6) ข้อจำกัดและแนวทางพัฒนา โครงการมีส่วนช่วยเพิ่มโอกาสเข้าถึงอาหารและลดภาระค่าใช้จ่าย แต่ยังมีข้อจำกัดด้านปริมาณอาหาร ความต่อเนื่อง และความพร้อมเมื่อเกิดสถานการณ์ไม่ปกติ ประเด็นนี้เชื่อมโยงกับ Clapp et al. (2022) ในด้านการเข้าถึงอาหาร และ Papargyropoulou et al. (2014) ในด้านการใช้ประโยชน์จากอาหารส่วนเกินที่ยังบริโภคได้อย่างเหมาะสม แนวทางพัฒนาจึงควรเน้นการประสานงานที่ชัดเจน การเตรียมทรัพยากร การมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดสรรอาหารตามความต้องการ ทั้งนี้ การส่งต่ออาหารส่วนเกินเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือ และไม่สามารถแก้ไขปัญหารายได้ ความยากจน และความเหลื่อมล้ำได้ทั้งหมด

สรุป

จากข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การส่งต่ออาหารส่วนเกินภายใต้โครงการ “กินได้ไม่ทิ้งกัน” ในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือระหว่าง

ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน โดยการประชาสัมพันธ์และการแจกจ่ายในพื้นที่มีส่วนช่วยให้ผู้รับประโยชน์เข้าถึงอาหารได้สะดวกขึ้น และช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในบางด้าน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังเผชิญข้อจำกัดด้านการแจ้งข้อมูล ปริมาณและประเภทอาหาร การขนส่งและเก็บรักษา รวมถึงการหยุดชะงักจากสถานการณ์น้ำท่วม นอกจากนี้ การเข้าถึงอาหารของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนมุสลิมยังต้องพิจารณาความปลอดภัย ความเหมาะสมตามหลักศาสนาอิสลาม และความสามารถในการนำอาหารไปบริโภคได้จริง การพัฒนาความร่วมมือจึงควรมุ่งเพิ่มความชัดเจนในการประสานงาน ปรับปรุงข้อมูลเกี่ยวกับอาหาร นำความต้องการของผู้รับประโยชน์มาประกอบการจัดสรร และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสะท้อนปัญหาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ผลการศึกษามีขอบเขตอยู่ที่กรณีศึกษาและข้อมูลที่รวบรวมได้ จึงยังไม่อาจสรุปแทนชุมชนอื่นหรือยืนยันว่าการส่งต่ออาหารสามารถแก้ไขปัญหาความไม่มั่นคงด้านอาหารได้ทั้งหมดด

ข้อเสนอแนะ

1. กำหนดผู้ประสานงานและตารางรับส่งอาหารให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องทราบหน้าที่ วันเวลา และช่องทางติดต่อเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง

2. แจ้งข้อมูลอาหารล่วงหน้าเท่าที่สามารถดำเนินการได้ โดยระบุประเภทอาหาร วันและเวลารับอาหาร ตลอดจนข้อมูลที่จำเป็นต่อการเตรียมตัวของผู้รับประโยชน์

3. พัฒนาความพร้อมด้านการขนส่งและการเก็บรักษาอาหาร ให้สอดคล้องกับชนิดอาหารและระยะเวลาที่เหลือก่อนหมดอายุ โดยคำนึงถึงสุขลักษณะและความปลอดภัย

4. นำความต้องการของผู้รับประโยชน์มาประกอบการจัดสรรอาหาร เช่น ความต้องการอาหารที่เก็บรักษาได้นาน และข้อจำกัดด้านเวลาในการมารับอาหาร

5. เพิ่มความชัดเจนของข้อมูลส่วนประกอบและความเหมาะสมตามหลักศาสนาอิสลาม โดยตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งที่มาและการรับรองฮาลาลเมื่อมีข้อมูลดังกล่าว และสื่อสารให้ผู้รับประโยชน์ทราบตามความเป็นจริง

6. เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและติดตามผล เพื่อให้ข้อจำกัดของผู้รับประโยชน์ได้รับการนำมาพิจารณาในการปรับปรุงการดำเนินงาน

7. จัดเตรียมแนวทางดำเนินงานในสถานการณ์ไม่ปกติ โดยเฉพาะกรณีน้ำท่วมหรือเหตุการณ์ที่ทำให้การขนส่งและการแจกจ่ายตามปกติหยุดชะงัก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาประสบการณ์ของผู้รับประโยชน์ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อทำความเข้าใจความต่อเนื่องของการได้รับอาหารและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วง

2. ควรศึกษาความต้องการด้านประเภทอาหาร ระยะเวลาการเก็บรักษา และข้อมูลฮาลาลจากมุมมองของผู้รับประโยชน์โดยตรง

3. ควรศึกษาการประสานความช่วยเหลือด้านอาหารในช่วงน้ำท่วมหรือสถานการณ์ฉุกเฉิน โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายเพื่อให้เห็นภาพการดำเนินงานรอบด้าน

4. ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผน การจัดสรรอาหาร และการประเมินผล เพื่อระบุแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

5. ควรเปรียบเทียบกรณีศึกษาการส่งต่ออาหารส่วนเกินในชุมชนที่มีลักษณะแตกต่างกัน เพื่อพิจารณาว่าทรัพยากร การประสานงาน และเงื่อนไขของผู้รับประโยชน์ส่งผลต่อการเข้าถึงอาหารอย่างไร

บรรณานุกรม

Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. Journal of Public Administration Research and Theory, 18(4), 543–571. https://doi.org/10.1093/jopart/mum032

Codex Alimentarius Commission. (1997). General guidelines for use of the term “Halal” (CAC/GL 24-1997). Food and Agriculture Organization of the United Nations and World Health Organization.

Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). Participation’s place in rural development: Seeking clarity through specificity. World Development, 8(3), 213–235. https://doi.org/10.1016/0305-750X(80)90011-X

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2015). Recovery and redistribution of safe and nutritious food for human consumption: Voluntary definitional framework. Rome: FAO.

Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2006). Food security (Policy Brief No. 2).https://www.fao.org/agrifood-economics/publications/detail/en/c/122106/

United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. https://sdgs.un.org/2030agenda

United Nations Environment Programme. (2024). Food Waste Index Report 2024.